

ISSN 2616-678X

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің

ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

Евразийского национального
университета имени Л.Н. Гумилева

BULLETIN

of the L.N. Gumilyov
Eurasian National University

ФИЛОЛОГИЯ сериясы

Серия **ФИЛОЛОГИЯ**

PHILOLOGY Series

№2 (123) / 2018

1995 жылдан бастап шығады

Издается с 1995 года

Founded in 1995

Жылына 4 рет шығады

Выходит 4 раза в год

Published 4 times a year

Астана, 2018

Astana, 2018

Бас редакторы **Дихан Қамзабекұлы**
филология ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары **Шолпан Жарқынбекова**
филология ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)

Редакция алқасы

Аскер оғлы Рамиз	ф.ғ.д., проф. (Әзербайжан)
Ақматалиев Абдылдажан	ф.ғ.д., проф. (Қырғызстан)
Бахтикиреева Улданай	ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Беженару Людмила	ф.ғ.д. проф. (Румыния)
Бейсембаева Жанаргүл	ф.ғ.к., (Қазақстан)
Біжкенова Айгүл	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жақыпов Жантас	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Журавлева Евгения	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жаң Динжиң	PhD, проф. (Қытай)
Ескеева Мағрипа	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ержласун Гүлжанат	PhD, ассос. проф. (Түркия)
Қасқабасов Сейіт	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Негимов Серік	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нұрғали Қадиша	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нуриева Фануза	ф.ғ.д., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	ф.ғ.д., проф. (Германия)
Рахманов Носимхан	ф.ғ.д., проф. (Өзбекстан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (АҚШ)
Сәтенова Серікгүл	ф.ғ.д. проф. (Қазақстан)
Султанов Казбек	ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Тәжібаева Сәуле	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хисамитдинова Фирдаус	ф.ғ.д., проф. (РФ, Башқұртстан)
Чернявская Валерия	ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Шәріп Амантай	ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Шәріпова Гүлбану	ф.ғ.к., қауымд. проф. (Қазақстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Түркия)
Янковский Генрих	PhD, проф. (Польша)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Сатпаев к-сі, 2, 408 б.

Тел.: (7172) 709-500 (ішкі 31413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Жауапты редактор, компьютерде беттеген Құрманғалиев Ілияс

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы. ФИЛОЛОГИЯ сериясы

Меншіктенуші: ҚР БжҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК

ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде 27.03.2018 ж. №16996-Ж тіркеу куәлігімен тіркелген.

Мерзімділігі: жылына 4 рет.

Тиражы: 35 дана

Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қажымұқан к-сі, 12/1, тел.: (7172)709-500 (ішкі 31413)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Editor-in-Chief **Dihan Kamzabekuly**
Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief **Zharkynbekova Sholpan**
Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial board

Asker ogly Ramiz	Doctor of philology, Prof. (Azerbaijan)
Akmataliyev Abdildajan	Doctor of philology, Prof. (Kyrgyzstan)
Bakhtikireeva Uldanai	Doctor of philology, Prof (Russia)
Beisembayeva Zhanargul	Can. of philology, (Kazakhstan)
Bezhenaru Lyudmila	Doctor of philology, Prof (Romania)
Bizhkenova Aigul	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Chernyavskaya Valeriya	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Erzhiasun Güljanat	PhD, assos. Prof (Turkey)
Yeskeyeva Magripa	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Henryk Jankowski	PhD, Prof. (Poland)
Kaskabassov Seit	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Khisamitdinova Firdaus	Doctor of philology, Prof. (RF, Bashkortostan)
Metin Ekiji	PhD, Prof. (Turkey)
Negimov Serik	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurgali Kadisha	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurieva Fanuza	Doctor of philology, Prof. (RF, Tatarstan)
Reichl Karl	Doctor of philology, Prof. (Germany)
Rakhmanov Nasimhon	Doctor of philology, Prof. (Uzbekistan)
Rivers William Patrick	PhD, Prof. (USA)
Satenova Serikkul	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Sultanov Kazbek	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Sharip Amantay	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Sharipova Gulbanu	Can. of philology, assos. Prof. (Kazakhstan)
Tazhybayeva Saule	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhakypov Zhantas	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhang Dingjing	PhD, Prof. (China)
Zhuravleva Yevgeniya	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial address: 2, Satpayev str., of.408, Astana, Kazakhstan, 010008
Tel.: (7172) 709-500 (ext. 31413)
E-mail: vest_phil@enu.kz

Executive editor, computer layout: Ilyas Kurmangalyev

Bulletin of the L.N.Gumilyov Eurasian National University PHILOLOGY Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of Information and Communication of the Republic of Kazakhstan. Registration certificate No 16996-Ж from 27.03.2018

Periodicity: 4 times a year Circulation: 35 copies

Address of printing house: 12/1 Kazhimukan str., Astana, Kazakhstan 010008; tel.: (7172) 709-500 (ext.31413)

© L.N.Gumilyov Eurasian National University

Главный редактор **Дихан Камзабекулы**
доктор филологических наук, проф. (Казахстан)

Зам. главного редактора **Шолпан Жаркынбекова**
доктор филологических наук, проф. (Казахстан)

Редакционная коллегия

Аскероглы Рамиз	д.ф.н., проф. (Азербайджан)
Акматалиев Абдылдажан	д.ф.н., проф. (Киргизстан)
Бахтикиреева Улданай	д.ф.н., проф. (Россия)
Беженару Людмила	д.ф.н., проф. (Румыния)
Бейсембаева Жанаргуль	к.ф.н., (Казахстан)
Бижкенова Айгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жакыпов Жантас	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жан Динжин	PhD, проф. (Китай)
Журавлева Евгения	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ескеева Магрипа	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ержласун Гульжанат	PhD, ассос. проф. (Турция)
Каскабасов Сейит	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Негимов Серик	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нургали Кадиша	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нуриева Фануза	д.ф.н., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	д.ф.н., проф. (Германия)
Рахманов Насимхон	д.ф.н., проф. (Узбекистан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (США)
Сатенова Серикгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Султанов Казбек	д.ф.н., проф. (Россия)
Тажибаева Сауле	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Хисамитдинова Фирдаус	д.ф.н., проф. (РФ, Башкортостан)
Чернявская Валерия	д.ф.н., проф. (Россия)
Шарип Амантай	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Шарипова Гульбану	к.ф.н., ассос. проф. (Казахстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Турция)
Янковский Хенрих	PhD, проф. (Польша)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, каб. 408
Тел.: (7172) 709-500 (вн. 31413)
E-mail: vest_phil@enu.kz

Ответственный редактор, компьютерная верстка Ильяс Курмангалиев

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия ФИЛОЛОГИЯ
Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций РК под номером №16996-Ж от 27.03.2018г.
Периодичность: 4 раза в год
Тираж: 35 экземпляров
Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Кажимукана, 12/1, тел.: (7172)709-500 (вн.31413)

Мазмұны

<i>Абасилов А.М.</i> Жаңа қазақ әліпбиі: әлеуметтік лингвистикалық мәселелері, оларды шешу жолдары	8
<i>Абдуов М.И., Абдуова Н.М.</i> «Қозы Көрпеш - Баян сұлу» жырының діни мотивтері ..	15
<i>Абдразакова А.А., Ахметова Б.Б., Қасқатаева Ж.А., Бакенова А.М.</i> Сан компонентті кейбір киелі ұғымдардың қалыптасу тарихынан	21
<i>Аймұхамбет Ж.Ә.</i> Мифтік кеңістіктегі <i>адамзат</i> пен <i>пері-зат</i> байланысы және оның көркем әдебиетте бейнеленуі	30
<i>Амангазиева М.К.</i> Л.З. Будаговтың «Түрік-татар сөздерінің салыстырмалы сөздігінің» қазақ лексикографиясындағы орны	38
<i>Аубакирова Г.Т., Володина Е.О., Калиева С.Н.</i> Кәсіби-бағытталған шетел тілін үйренудің тұлғалық-бағытталған тәсілі	44
<i>Байбек А.К.</i> Үкілі Ыбырай – сан қырлы дарын иесі	51
<i>Байбеков С.Н., Шормакова С.М., Аязбекова Э.М.</i> Ұлы Дала көне есептері және оның Бөлтірік шешен шығармашылығындағы көрінісі	63
<i>Гауриева Г.М., Жумабекова Ә.А.</i> Студенттердің тілдік компетенциясын қалыптастыруда аутенттік мәтіндерді қолдану	74
<i>Ерғалиева Райхан</i> Қазіргі заманғы қоғамдағы ұлттық мәдени мұраның проблемалары	76
<i>Жұманбекова Н.З., Кабдушева А.Б.</i> Студенттерде шетелдік құзыреттілікті қалыптастыру	81
<i>Искакова Н.С., Ислам А.</i> Заманауи лингвистикадағы бағалау теориясының дамуы	86
<i>Құзбакова Г.Ж.</i> Қазақ әдет-ғұрыптық ән ырғақтылығындағы сөз просодикасы	96
<i>Қыдырмолдина М., Нуржанова Ж.</i> Ағылшын тілін үйрену мен оқытудың маңыздылығы	105
<i>Лазухина Л.В., Әбдіғалиева Т.А.</i> У. Шекспирдің «Отелло» пьесасындағы одағайлардың қазақ тіліне аударылуына талдау	109
<i>Нұрдәулетова Б.И.</i> Жыраулар поэзиясы мәтінінің коммуникативтік ерекшелігі	116
<i>Нұржанова Ж.Д., Дадехан Ж.Б.</i> Интернет көмегімен ағылшын және қазақ тілінің сөздік қорын оқыту әдістемесі	123
<i>Нұржаубек А.</i> Қазіргі әлемдік және отандық лингвистикадағы фрейм туралы ізденістер	129
<i>Оспанова А.К., Турдығылова А.К., Бакенова А.М.</i> Шетел тілі мұғалімдерінің рефлексивті қабілеттіліктерін дамуы	139
<i>Тұрысбек Р.</i> Ұлттық тіл табиғаты: әліпби мәні мен эволюциясы (<i>Латын графикасына негізделген қазақ тілі әліпбиінің тарихы мен даму үрдістері туралы</i>)	146
<i>Рысбаева Г.Қ., Исаева Ж.Т., Тұңғышбаева Ғ.Ж.</i> Ғаламның тілдік «культ» концептісі	155
<i>Сәрсекенова Қ.Қ., Меліс А.М., Тойбекова С.Р.</i> Филология мамандығы бойынша білім алушыларды компьютерлік технология бағытында оқыту	166
<i>Шаймерденова Н.Ғ.</i> Қазақстандағы татарлардың тарихы, тілі, мәдениеті	173
<i>Жазбадерек.</i> Гуманитарлық ғылымдарға саясимәдениет әлемінде заманауи зерттеу	185
<i>Рәсімдеу үлгісі</i>	188

Contents

<i>Abasilov A.M.</i> New Kazakh Alphabet: Sociolinguistic Problems and Their Solutions	8
<i>Abduov M.I., Abduova N.M.</i> Religious Motifs in “Kozy Korpesh – Bayan Sulu” Poem	15
<i>Abdrzakova A.A., Akhmetova B.B., Kaskatayeva Zh.A., Bakenova A.M.</i> From History of Development of Some Sacral Concepts with Numerical Component	21
<i>Aimukhambet Zh.A.</i> The interdependence of humanity with the fairy in the mythical space and its reflection in the artistic literature	30
<i>Amangazyieva M.K.</i> L.Z.Budagov’s «Comparative Dictionary of Turkish-Tatar Words» in Kazakh Lexicography	38
<i>Aubakirova G.T., Volodina E.O., Kalieva S.N.</i> Personally-Oriented Approach in Teaching Professionally-Oriented Foreign Language	44
<i>Baibek A.K.</i> Ykili Ybray – Versatile Master of Transformations	51
<i>Baybekov S.N., Shormakova S.M., Ayazbekova I.M.</i> Ancient Tasks of the Great Steppe and Their Place in Boltirik Sheshen’s Work	63
<i>Gauriyeva G.M., Zhumabekova A.A.</i> Use of Authentic Texts for Formation of Students’ Linguistic Competence	74
<i>Yergaliyeva Rakhan</i> The Problem of National Cultural Heritage in Modern Society	76
<i>Zhumanbekova N.Z., Kabdusheva A.B.</i> Formation of Foreign Competencies in Students	81
<i>Iskakova N.S., Islam A.</i> Development of Evolution Theory in Modern Linguistics	86
<i>Kuzbakova G.Zh.</i> Prosody of the Word in Kazakh Ritual Song Rhythmics	96
<i>Kydyrmoldina M.S., Nurzhanova Zh.D.</i> The Importance of Learning and Teaching English Language	105
<i>Lazukhina L.V., Abdygalieva T.A.</i> Analysis of the translations of U. Shakespeare’s «Othello» plays in the Kazakh language	109
<i>Nurdauletova B.I.</i> Communicative Peculiarities of the Bard Texts	116
<i>Nurzhanova Zh.D., Dadekhan Zh.B.</i> Teaching English and Kazakh vocabulary by means of the Internet	123
<i>Nurzhaubek A.</i> Frame Research in the Modern World and Domestic Linguistics	129
<i>Ospanova A.K., Turdygylova G.D., Bakenova A.M.</i> Development of Reflexive Abilities of Foreign Languages Teacher	139
<i>Turysbek R.</i> Kazakh Inscription is Spirituality (About the history and trends of the Kazakh language based on Latin graphics)	146
<i>Rysbayeva G.K., Issayeva Zh.T., Tungushbayeva G.Zh.</i> Concept of “Cult” in Linguistic Picture of the World	155
<i>Sarekenova K.K., Melis A.M., Toybekova S.R.</i> Training Graduates of Philology Specialty in the Field of Computer Technology	166
<i>Shaymerdinova N.G.</i> The History, Language and Culture of Tatars in Kazakhstan	173
Chronicle. Modern research on humanitarian sciences in the polycultural peace	185
Template	188

Содержание

<i>Абасилов А.М.</i> Новый казахский алфавит: социолингвистические проблемы, пути их решений	8
<i>Абдуов М.И., Абдуова Н.М.</i> Религиозный мотивы в лиро-эпическом произведений «Козы Корпеш – Баян сулу»	15
<i>Абдразакова А.А., Ахметова Б.Б., Каскатаева Ж.А., Бакенова А.М.</i> Из история развития некоторых сакральных понятий с компонентами числительных	21
<i>Аймухамбет Ж.А.</i> Взаимосвязь человечества с феи в мифическом пространстве и его отражение в художественной литературе	30
<i>Амангазиева М.К.</i> Роль «Сравнительного словаря турецко-татарских наречий» Л.З. Будагова в казахской лексикографии	38
<i>Аубакирова Г.Т., Володина Е.О., Калиева С.Н.</i> Личностно-ориентированный подход в обучении профессионально-ориентированному иностранному языку	44
<i>Байбек А.К.</i> Үкілі Ыбырай – многоликий мастер перевоплощений	51
<i>Байбеков С.Н., Шормакова С.М., Аязбекова Э.М.</i> Древние задачи Великой Степи и их место в творчестве Болтирик шешена	63
<i>Гауриева Г.М., Жумабекова А.А.</i> Использование аутентичных текстов при формировании языковой компетенции студентов	70
<i>Ергалиева Р.А.</i> Проблемы национального культурного наследия в современном социуме	76
<i>Жуманбекова Н.З., Кабдушева А.Б.</i> Формирование иноязычных компетенций у студентов	81
<i>Искакова Н.С., Ислам А.</i> Развитие теории оценки в современной лингвистике	86
<i>Құзбақова Г.Ж.</i> Просодика слова в казахской обрядовой песенной ритмике	96
<i>Қыдырмолдина М., Нуржанова Ж.</i> Важность обучения и преподавания английского языка	105
<i>Лазухина Л.В., Абдигалиева Т.А.</i> Анализ перевода на казахский язык междометий пьесы У. Шекспира «Отелло»	109
<i>Нурдаулетова Б.И.</i> Коммуникативные особенности текстов жырау	116
<i>Нуржанова Ж.Д., Дадехан Ж.Б.</i> Приемы изучения английской и казахской лексики с помощью интернет	123
<i>Нуржаубек А.</i> Фреймовый подход в современной отечественной и мировой лингвистике	129
<i>Оспанова А.К., Турдыгылова А.К., Бакенова А.М.</i> Развитие рефлексивных умений учителей иностранных языков	139
<i>Турысбек Р.</i> Природа национального языка: сущность и эволюция алфавита (<i>Об истории и тенденциях казахского языка на основе латинской графики</i>)	146
<i>Рысбаева Г.К., Исаева Ж.Т., Тунгышбаева Г.Ж.</i> Концепт «Культ» в языковой картине мира	155
<i>Саркенова К.К., Мелс А.М., Тойбекова С.Р.</i> Обучение выпускников филологических специальностей в области компьютерных технологий	166
<i>Шаймерденова Н.Г.</i> История, язык, культура татар в Казахстане	173
<i>Хроника.</i> Современные исследования по гуманитарным наукам в поликультурном мире ...	185
Образец оформления статьи	188

XFTAP 16.31.21

Қ.Қ. Саркенова¹, А.М. Меліс², С.Р. Тойбекова³

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
(E-mail: ¹sareke.kk@gmail.com, ²aishok_051995@mail.ru, ³S_Toybekova@mail.ru)

Филология мамандығы бойынша білім алушыларды компьютерлік технология бағытында оқыту – заман талабы

Аңдатпа. Бұл мақалада жоғары оқу орындарында филолог-студенттерді қолданбалы лингвистика саласының маманы, қосымша компьютерлік бағдарламашы мамандығын бірге оқыту жолдары мен тәсілдері қарастырылады. Себебі қазіргі тіл білімінде тілдік құбылыстар мен фактілерді дәстүрлі грамматика тұрғысынан ғана емес, тілдің қолданбалы салалары тұрғысынан зерттеп, зерделеу қалыптасып, берік орнықты деуге болады. Мақалада алдымен, «Цифрлы Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасының лингвистикадағы рөлі түсіндіріліп, одан кейін М.В. Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университетінің Қолданбалы лингвистика бөлімінің бағдарламасы негізінде филолог-мамандарға филологиялық пәндермен қоса «Қолданбалы математика» және «Бағдарламалау негіздері» т.б. пәндерді білім беру бағдарламасының қай мерзімінде оқытылуы керектігі және бұл пәндердің мазмұнында не оқытылуы керектігі туралы айтылады.

Мұның өзі қазір ғылым мен техниканың жетістіктерін өмірдің барлық салаларында, оның ішінде филологияда, кеңінен қолданылуымен байланысты болып отыр. Бұл, әрине қазіргі қоғамды компьютерлендіру процесімен байланысты екені белгілі. Сондықтан филология мамандығының түлектерін компьютерлік технология бағытында оқыту үшін қандай пәндер және ол пәндер нені меңгеруі тиіс екені көрсетілді.

Түйін сөздер: филология, қолданбалы лингвистика, лексика, морфология, синтаксис, компьютерлік лингвистика, қолданбалы математика, бағдарламалау, типтер, класстар.

Кіріспе. XXI ғасыр – бұл дамудың космостық жылдамдықпен белең алып жатқан кезеңі. Күн санап әлем қарыштап дамуда. Әлемдік прогрестен шеттеп қалмас үшін барлық мемлекеттер экономикалық, саяси тұрғыда бәсекелеске түсе отырып, жаңа, нық қадамдар жасауда. Әрине, оның ең ұтымды, жеңіл жолы – жаңа технология.

Біздің мемлекетіміз де бұдан қалыс қалған емес. Оның үлкен бір дәлелі – «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы. Жалпы, цифрлы технология біздің өмірімізге тәуелсіздігіміздің бастапқы жылдары-ақ батыл енгізіле бастады. Ең алдымен, мектептерді жаппай компьютерлендіру қолға алынды. Компьютерлер кеңседе де, үйде де негізгі ақпараттық құрал ретінде пайдаланыла бастады, ақпаратпен орындалатын кез келген жұмыс компьютер көмегімен жүзеге асырылатын болды. Ақпаратты сақтау да, тасымалдау да жолға қойылды. Сымсыз телефондар, желілік телеарна – осы бағдарламаның жемісі. Жаңа дамып келе жатқан жасанды интеллект белгілі бір алгоритм жоқ жерде пайдалануға жол ашады.

Ғылымның барлық саласында жаппай қолға алынып отырған бұл үрдістен тіл білімі саласы да қалыс қалмайды. Ал оны кәсіби тұрғыдан жүзеге асыру үшін, ең алдымен, осы саланың мамандары білікті де білімді болу керек. Және тіл ғылымына да сауатты, бағдарламалық қамтамасыз ету амалдары мен тәсілдерін де жетік меңгеруі керек. Ол үшін, әрине, жоғары оқу орындарында кәсіби мамандар даярлануы тиіс.

Мақаланың мақсаты мен міндеттері: Бұл мақаланы жазудағы негізгі мақсат – ҚР БҒМ 2018-2020 жылдарға арналған гранттық қаржыландыру аясында орындалып жатқан «5B020500 – Филология: Қазақ тілі» мамандығы бойынша білім берудің ғылыми-концептуалдық негіздемесін «жаһандық бәсеке және ұлттық код» контекстінде жаңарту» атты ғылыми жобаның негізінде «Филолог және IT маманы» бағытында білікті маман даярлаудың алғышарттарын қарастыру. Осы мақсатқа жету үшін мынадай міндеттерді шешу көзделді:

- «Цифрлы Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы бойынша ғылымның барлық саласында жаппай қолға алынып отырған компьютерлендіру үрдісінің тіл білімі саласында жүзеге асырылатын міндеттерді және филолог-мамандардың еліміздің қоғамдық өміріндегі орнын анықтау;
- қазіргі таңда компьютерлік лингвистика бағытындағы қолданбалы лингвистика саласы бойынша атқарылып жатқан іс-шараларды көрсету;
- компьютерлік лингвистика саласы бойынша жоғары білімді маман дайындау үшін оқытылатын филологиялық пәндермен бірге бағдарламалық қамтамсыз ету саласы бойынша оқытылатын пәндер циклын айқындау;
- болашақ маманның филологиялық білімі мен бағдарламалық қамтамсыз ету саласы бойынша меңгерген біліміне қойылатын талаптарды белгілеу.

Зерттеу әдістері: Мақаланы жазу барысында гуманитарлық білім саласындағы алыс және жақын шетелдердің, отандық білім беру жүйелерінің озық тәжірибелерін талдауға және зерттеуге басымдылық беріледі. Осы орайда ғылыми зерттеудің салыстырмалы-сипаттау әдісі, талдау, жүйелеу, сұрыптау, синтездеу, сараптау және т.б. амал-тәсілдері қолданылады.

Нәтижелері мен талқылаулары: Бүгінгі күні нақты мақсат, міндеттері айқындалып, арнайы бағыттармен жұмысқа кіріскен бағдарламаның құрылымына тоқтала кетсек. 2017 жылғы 12 желтоқсанда Қазақстан Республикасы Үкіметінің №827 Қаулысымен «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы бекітілді. Бұл бағдарламаның негізгі мақсаты орта мерзімді перспективада Қазақстан Республикасы экономикасының даму қарқынын жеделдету және цифрлық технологияларды пайдалану есебінен халықтың өмір сүру сапасын жақсарту, сондай-ақ ұзақ мерзімді перспективада Қазақстанның экономикасын болашақтың цифрлық экономикасын құруды қамтамсыз ететін түбегейлі жаңа даму траекториясына көшіруге жағдай жасау болып табылады.

Осы мақсатқа қол жеткізу дамудың екі бағыты бойынша жүруді білдіреді:

1. «Қазіргі экономиканы цифрландыру» – нақты сектордағы нақты жобалардан тұратын прагматикалық бастауды қамтамсыз ету, экономиканың қазіргі салаларын, мемлекеттік құрылымдарды цифрландыру және оларды технологиялық қайта жабдықтау жобаларын іске қосу және цифрлық инфрақұрылымды дамыту.

2. «Болашақтың цифрлық индустриясын құру» – адами капиталды дамыту деңгейін көтеру, инновациялық даму институттарын құру және жалпы алғанда, цифрлық экожүйені қарқынды дамыту есебінен ұзақ мерзімді орнықтылықты қамтамсыз ету, елдің цифрлық трансформациялауды іске қосу [1].

Ғылымның барлық саласында жаппай қолға алынып отырған бұл үрдіс тіл білімі саласында да тыңғылықты жүзеге асуда. Қазіргі тіл білімінде тілдік құбылыстар мен фактілерді дәстүрлі грамматика тұрғысынан ғана емес, тілдің қолданбалы салалары тұрғысынан зерттеп, зерделеу қалыптасып, берік орнықты деуге болады. Мұның өзі қазір ғылым мен техниканың жетістіктерін өмірдің барлық салаларында кеңінен қолданылуымен байланысты болып отыр. Сондықтан да тіл мамандары мен математика, инженерлік ғылым мамандарының бірлесуімен ерекшеленетін тіл білімінің қолданбалы саласы инженерлік лингвистика бүгінгі күннің лингвистикасының маңызды саласына айналып отыр. Осы саланың әрбір кезеңінде көтерген проблемаларымен тығыз байланысты туындап отырған ғылымдардың ішінде компьютерлік лингвистика ең жаңасы және ерекше назарға іліккені болып отыр. Бұл, әрине қазіргі қоғамды компьютерлендіру процесімен байланысты екені белгілі.

Компьютерлік лингвистика – информатиканың лингвистикалық негіздерін және тілдік байланыстардың барлық барлық аспектілерін, ойлау мен ақиқаттықты модельдеу әрекеттерін компьютерлік программалар арқылы тікелей зерттеп танумен айналысатын ғылым саласы [2, 5].

«Компьютерлік лингвистика» термині (computational linguistics), негізінен, тіл қызметін модельдеуге қатысты пайдаланылатын компьютерлік бағдарламалар мен тілдік деректерді өңдеу, сол үшін қажетті компьютерлік технологияны жинақтау және компьютердің арала-

суына қатысты басқа да тіл зерттеу жұмыстарымен байланысты қолданылады. Кең мағынада алғанда, тіл білімі аясына қатысты теориялық және практикалық мәселелердің шешімін табуға байланысты компьютердің араласу жағдайларының бәрін бірдей компьютерлік лингвистика саласына жатқызуға болады [2, 7].

Компьютерлік лингвистиканың негізгі міндеті – ЭЕМ-да қарым-қатынас жасау үшін жасанды тілдердің құрылуымен байланысты компьютерлік технологияның лингвистикалық мәселелерін шешу, бағдарламаларды лингвистикалық құралдармен қамту, деректер қорын құру, түрлі сөздіктер мен глоссарийлер құрастыру, мәтіндерді өңдеу алгоритмі, тілдің семантикалық кодын ескере отырып, түрлі тілдік үрдістерді үлгілеу. Сөйлемді толықтыру, таңдау, артық элементті алып тастау сияқты жаттығулар тез автоматтандырылады.

2019 жылдан бастап жоғары білім беру жүйесіне айтарлықтай өзгешеліктер де енгізілмекші. Бұл өзгерістерді ескерсек, 1) Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына арнаған «Қазақстан жолы - 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» жолдауында «Мәңгілік Ел» идеясын еліміздің жан-жақты дамуының ұлттық және саяси платформасы ретінде ұсынуына [3], «Қазақстанның Үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» жолдауының [4] заңды жалғасы іспетті «Болашаққа бағдар. Рухани жаңғыру» атты мақаласында «ұлттық код, ұлттық мәдениет, ұлттық бірегейлікті сақтау», «ұлттық сана-сезімнің көкжиегін кеңейту», «білімнің салтанат құруы», «мәдени қазыналарды әлем жұртшылығына таныту» міндеттерін ХХІ ғасырдағы рухани жаңғырудың басты шарттары тұрғысынан саралап көрсетуіне орай [5] қазақ тілінің «ұлт тілі» ретінде дамуының сапалық жаңа кезеңі басталды деуге болады.

ХХІ ғасырда қазақ тілі – «Мәңгілік Елдің Мәңгілік тілі» адамдар арасындағы қарым-қатынас құралы ғана емес, сонымен қатар қазақ халқының ой-танымы мен сана-сезімінің құралы, қазақ этносының сан ғасырлық тәжірибесін жинақтаушы, қоғамдық білімін қордалаушы және оны келер ұрпаққа жеткізуші танымдық, мәдени, әлеуметтік феномен ретінде өзінің когнитивтік-кумулятивтік және аксиологиялық-бағалаушы тетіктерін толыққанды іске қосып, дамудың жаңа сатысына көтеріледі, ары қарай «ұлтаралық тіл» болуға бет бұрады. Осылайша қазақ тілі – мемлекеттік тіл, ұлт тілі және ұлтаралық тіл ретінде ХХІ ғасырдағы рухани жаңғырудың бірегей тетігіне айналады. Осы кезеңде гуманитарлық зиялы қауым өкілдерінің жаңа буынының, әсіресе, «Қазақ филологиясы» мамандығы бойынша білім алатын тіл жанашырларының әлеуметтік үні айрықша маңыздылыққа ие болары сөзсіз. Сонымен қатар «Қазақ филологиясы» мамандығының түлектері «Цифрлы Қазақстан» бағдарламасына да өз үндерін қоса білуі өті маңызды болмақ. Ол үшін болашақ филологтар «Есептеу техникасы және бағдарламалық қамтамасыз ету» мамандығының қыр-сырын меңгеріп шығуы тиіс.

«Бүгінгі таңда қазақ тіл білімін зерттеу бойынша компьютерлік лингвистика бағытында біраз ізденістер жасалуда. Солардың ішінде қазақ тілінің қолданбалы лингвистикасы ерекше қарқынмен даму үстінде. Оған себеп - жаһандану аясында қолданыстағы заманауи автоматты құралдарды қазақ тілінде сөйлетуге деген қажеттілік. Мемлекеттік тілімізді өз тұғырында сақтап қалғымыз келсе, оның қолданыс аясын кеңейткіміз келсе, заман талабына сай халық қолданысындағы автоматты құралдардың да өз тілімізде сөйлеуін қамтамасыз етуіміз тиіс. Бұл бағыттағы алғашқы отандық зерттеушілердің бірі болып А. Жұбанов қазақ тілінің компьютерлік лингвистикасына шолу жасаған болатын. Бүгінде Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті жанынан А.Ә. Шәріпбаевтың басқаруымен ашылған «Жасанды интеллект институты» қазақ тілінің компьютерлік лингвистикасын дамыту бағытында жұмыстар атқаруда. 1998 жылдан бері қарай бұл бағытта ІТ-компаниялар жұмыс істей бастады. Олар қазақ тілін халықаралық кодтау стандарттарындағы қосымшаларды қолдау, алғашқы қазақ тіліндегі мәтіндердің орфографиясын тексеру, алғашқы орыс-қазақ машиналық аударма жүйелері тәрізді қазақ тілінің компьютерлік лингвистикадағы алғашқы

қадамдарын жүзеге асырды. Бүгінгі таңда компьютерлік лингвистика бағыттарының біріндегі алғашқы талпыныстар нәтижесі болып таныла алатын tilmash.kz, audaru.kz, soylem.kz, sozdik.kz тағы басқа орыс-қазақ, қазақ-орыс аударма сөздіктері қызмет атқаруда» [6, 243-244].

Сонымен қатар, қазіргі қазақ әліпбиінің латын графикасына көшіруде де филологтар мен компьютер саласы мамандарының пікірі бірдей білдірілуде. Және көбіне бір-бірімен келіспей қалатын тұстары да көптеп кездеседі. Болашақта мұндай келіспеушіліктердің алдын алу үшін болашақ ұрпақ осы екі мамандық бойынша білім алып, екі тараптың жұмысын үйлестіре алуы маңызды мәселенің шешімі болады деп сенеміз. 2018 жылғы ҚР БҒМ білім беру гранттарының тізіміне қарап отырсақ, Химия-Биология, Математика-Физика, Математика-Информатика, Физика-Информатика, География-Тарих, Тарих-Дінтану секілді бағыттарға мемлекеттік гранттар бөлінді. Олай болса, Филология-Бағдарламалық қамтамасыз ету бағыты да біраз мәселені шешер еді.

Ол үшін қолданбалы лингвистика мен қолданбалы математика бағытын үйлестіріп, жаңа талаптарға жауап беретін мамандарды даярлауды уақыт өткізбей қолға алуымыз керек. Бұл бағыттағы мамандарды даярлау шетел университеттерінің көпшілігінде жүзеге асырылады. М.В. Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университетінің Қолданбалы лингвистика бөлімінің оқу жоспарлары мен жұмыс бағдарламалары негізінде мынадай тұжырымдарға келдік.

Жоғарыда атап өткендей цифрлы техниканың негізінде жүзеге асып отырған тіл білімінің бір саласы – **қолданбалы лингвистика**. Жаңа заман талабына сай бұл салаға көптеген арнайы филолог-бағдарламашы мамандар даярлануы тиіс. Жалпы фундаменталды және қолданбалы лингвистика бөлімінде білім беру келесі қағидаттарға сәйкес құрылады:

1) білім беру кезінде математиканы (математика тілін, ықтималдылық үлгісін, математикалық статистиканы, ақпарат мен кодтау теориясын, алгебраны, математикалық логиканы, грамматикалардың математикалық теориясын) күшейтіп оқыту;

2) лингвистикалық білімдерді – тілдің ішкі құрылымының, салыстырмалы-тарихи тіл білімінің, тілдер типологиясының, лингвистиканың формалды аппаратының, психолингвистиканың, әлеуметтік лингвистиканың теорияларын тереңнен меңгерту, сонымен қатар «қолданбалы лингвистика негіздері», «сөйлеу мен мәтінді автоматты өңдеу», «квантитативті лингвистика», «заманауи қолданбалы лингвистика» курстары шеңберінде лингвистикалық теорияның өзекті қосымшаларын меңгерту.

Мысалы, «Бағдарламалау негіздері» бағытында филологиялық пәндермен қоса алғашқы төрт семестрде болашақ филологтар үшін маңызды бағыт болып табылатын «Қолданбалы математика» бағытымен таныстырады. Филологиялық зерттеулерді компьютерлендіру – компьютерлік технологияны лингвистикалық немесе әдеби мәселелер үшін пайдаға жарата білу, яғни программалау дағдысын қалыптастыру. Бұл бағытта, алдымен, «Компьютерлік сауаттылық» кіріспе пәні оқытылады да, ары қарай «Бағдарламалау негіздері» атты курсты 5 семестр бойында Есептеу техникасы және бағдарламалық қамтамасыз ету мамандары оқытады.

Компьютерлік лингвистика бағытындағы болашақ филологтар мынадай мәселелерді меңгеруі тиіс:

1. Лингвистикалық білімді меңгеру. DATR лексикалық білімді меңгеру тілі және оны компьютерде жүзеге асуы.

2. Морфологиялық талдау және жинақтау. Морфологияның көпдеңгейлі модельдерін қолданатын анализаторлар.

3. Синтаксистік талдау. Грамматиканың тікелей құрамаларын қолданатын анализаторлар. Сапалық шектеулер мен бірізділік секілді анализаторлардың лексика-синтаксистік интерфейсі. Тәуелділік формализмін қолданатын анализаторлар.

4. Қолданбалы лексикография. Табиғи тілдің өңдеу жүйесінде іске қосылған сөздіктерге қойылатын талаптар. Мұндай сөздіктер құраудың жалпы ұстанымдары мен қолданбалы тәсілдері.

5. Компьютерлік аударма. Тікелей аудармаға негізделген компьютерлік аударманың

қазіргі жүйелері. Трансферлі аударма жүйесі. Аударманың сапасы және оны бағалау. Жүйенің екі түрін салыстырмалы талдау.

6. Деректер қоры. Деректер қорының құрылымы, оның пән саласына тәуелділігі.

7. Гипермәтіндік технологиялар. Гипермәтіндік құжаттарды құру және редакциялау.

8. Корпустық лингвистика. Мәтін корпусына қолжеткізуді қамтамасыз ететін жүйелер: WordCruncher, DIALEX, UNILEX. Конкорданстар құрастыру.

9. Мәтіннің пайда болуы. Мәтін генераторлары. Генераторларда қолданылатын мәтін грамматикасы. Сюжет генераторлары.

Лингвистика бағытындағы бағдарламашының меңгеруі тиіс білімі:

1. Типтерді сипаттау бөлімі. Қолданушының сұраныстарына жауап беретін мәліметтер типтерін құрастыру.

2. Деректердің реттік типтері және тип-диапазондар, оларды қолдану тәжірибесі.

3. Деректердің бүтін типтері, оларды қолдану.

4. Деректердің санамалы (перечисляемые) типтері, оларды деректердің қолданушы типтерін жасау үшін қолдану (күнтізбе үлгісінде).

5. Заттық-айғақтық (вещественные) типтер. Жуықтау арифметикасын қолдану әсерлері.

6. ARRAY және STRING типтерін жүзеге асырудың ерекшеліктері.

7. SET деректерінің типтері (жиындар), сәйкес қолданулар үлгісі.

8. Объект туралы бүтін ақпаратты сақтау тәсілі ретіндегі жазбалар. Экран формалары арқылы жазбаларды енгізу/шығару (ввод/вывод) жазбалар жиынтығы түріндегі кестелер мен картотекаларды ұйымдастыру.

9. Объекттер (класстар) және объектіге бағытталған бағдарламалаулар туралы бастапқы білім.

10. Сілтемелер мен көрсеткіштер. Динамикалық жадты пайдалану. Деректер құрылымын сілтемелік жүзеге асыру (бір байланысты тізім үлгісінде).

11. Файлдық типтер; дискімен ақпарат алмасуды бағдарламалау. Типке түсірілген және мәтіндік файлдар. Типке түсірілген жазба файлдар түріндегі кестелерді ұзақ мерзімге сақтауды ұйымдастыру. Электронды картотекалар. Индекстердің файлдары және бинарлы ізденіс.

Ерекше назар бағдарлама жасауға аударылып, Web-дизайн аясында жұмыс істеуге, автоматты аударма бағдарламаларын жасақтауға, компьютерлік сөздіктерді құруға мүмкіндік береді.

Қорытынды: филология мамандығын бағдарламалық қамтамасыз ету мамандығымен үйлестіріп оқыту – лингвистика, жалпы филология, саласында өз жемісін беретін шара болады. Атап айтқанда, филологиялық білім мен бағдарламалық қамтамасыз ету саласындағы білімді игерген маман, а қойылатын талаптар – ЭЕМ-да қарым-қатынас жасау үшін жасанды тілдердің құрылуымен байланысты компьютерлік технологияның лингвистикалық мәселелерін шешу, бағдарламаларды лингвистикалық құралдармен қамту, деректер қорын құру, түрлі лингвистикалық сөздіктер мен глоссарийлер құрастыру, мәтіндерді өңдеу алгоритмі, тілдің семантикалық кодын ескере отырып, түрлі тілдік үрдістерді үлгілеу. Сондай-ақ сөйлемді толықтыру, орындарына қою, таңдау, артық элементті алып тастау сияқты жағтынулар тез автоматтандырылады.

Осы негізде, компьютерлік лингвистика ЖОО орнында тек пән ретінде ғана оқытылып қоймай, практикалық тұрғыдан жүзеге асып, мықты мамандар жұмысы жасақталуы керек. Сонда ғана цифрлы Қазақстанның тіл білімі саласындағы жұмысы жемісті болмақ.

Әдебиет тізімі

1 «Цифрлық Қазақстан»: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсанда №827 Қаулысымен бекітілген мемлекеттік бағдарлама <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000827>.

2 Жұбанов А.Қ. Компьютерлік лингвистикаға кіріспе: Оқу құралы. – Алматы, 2013. –204 б.

3 Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2014 жылғы 17 қаңтар, Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ (<http://www.akorda.kz/> 17.01.2014ж.).

4 Мемлекет басшысы Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. 2017 жылғы 31 қаңтар, Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік (<http://www.akorda.kz/> 31.01.2017ж.).

5 Назарбаев Н.Ә. «Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру» // «Егемен Қазақстан» газеті, №70 (29051) 12 сәуір, 2017 (<https://egemen.kz/article/nursultan-nazarbaev-bolashaqqa-baghdar-rukhani-zhanhghyru>).

6 Игенберлина А.Е. Қазақ эпостарының жиілік сөздіктерін құрастыруға негіздеме. // «Қазақ лингвофольклортануының бүгіні мен болашағы» атты республикалық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Астана: Л.Н.Гумилев ат. ЕҰУ баспасы, 2016. – Б. 243-248.

К.К.Сарекенова¹, А.М.Мелс², С.Р. Тойбекова³

¹²³*Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан*

Обучение выпускников филологических специальностей в области компьютерных технологий – требование времени

Аннотация. В статье рассматриваются методы и способы подготовки специалистов в вузах по направлению прикладная лингвистика, дополнительно ИТ-программист. Спрос на данную специализацию в рамках подготовки филологов связан прежде всего с новыми технологиями, повлекшими за собой изучение языковых явлений и фактов не только в аспекте традиционных лингвотеретических направлений, но и многочисленных аспектах современной прикладной лингвистики. В статье разъяснена роль государственной программы «Цифровой Казахстан» в определении перспектив развития отечественной лингвистической науки, а также на примере анализа программ филологических дисциплин как «Прикладная математика» и «Основы программирования» отдела прикладной лингвистики Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова дана информация специалистам-филологам о сроках, целях и предмете обучения. Актуальность таких дисциплин вызвана достижениями современной науки и техники во всех сферах жизни, в том числе в филологии. Это бесспорно связано с процессом компьютеризации современного общества. Поэтому для обучения выпускников по филологическим специальностям в направлении компьютерной технологии, необходимо определить названия и содержание дисциплин, которые должны входить в программу.

Ключевые слова: филология, лингвистика, қолданбалы лингвистика, лексика, морфология, синтаксис, компьютерлік лингвистика, қолданбалы математика, бағдарламалау, типтер, класстар.

K. K. Sarekenova¹, A. M. Melis², S.R. Toybekova³

¹²³*L. N. Gumilyov Eurasian National University, Astana Kazakhstan*

Training Graduates of Philology Specialty in the Field of Computer Technology is a Requirement of Time

Abstract. This article discusses the ways and methods of teaching philology students-specialists in the field of Applied Linguistics and Computer Programming. As in linguistics today, language phenomena and facts are not only in the context of traditional grammar, but also in the context of applied language spheres, it can be said that the studies in these fields are going firm and stable. In the first part of the article, the role of the state program «Digital Kazakhstan» in linguistic studies is explained, then based on the program of the Department of Applied Linguistics of the Moscow State University named after MV Lomonosov, we discuss the training of the philological specialists in «Applied Mathematics» and «Fundamentals of Programming» alongside the «Applied Linguistics» and talk in what part of the curriculum should the

training be included and how long should the curriculum be and what should be learned in the content of these disciplines. This is due to the widespread use of science and technology achievements in all aspects of our life, including philology. It is clear that this is connected with the process of computerization of the modern society. Therefore, in order to teach the graduates of philology in the field of computer technology, we identify what disciplines should be taught and what these disciplines should include.

Keywords: philology, linguistics, applied linguistics, vocabulary, morphology, syntax, computer linguistics, applied mathematics, programming, types, classes.

References

- 1 «Cıfrlyq Qazaqstan»: Qazaqstan Respýblikasy Úkimetiniń 2017 jylǵy 12 jeltoqsanda №827 Qaýlysymen bekitilgen memlekettik baǵdarlama [«Digital Kazakhstan»: Governmental Program approved by the Decree of the Government of the Republic of Kazakhstan on December 12, 2017 № 827.] <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000827> . [in Kazakh]
- 2 Jubanov A.Q. Kompýterlik lingvistikaga kirispe: Oqý quraly. [Introduction to Computer Linguistics: Teaching Material.] – Almaty, 2013. – p. 204. [in Kazakh]
- 3 Qazaqstan Respýblikasynyń Prezidenti N.Á.Nazarbaevtyń Qazaqstan halqyna Joldaýy. 2014 jylǵy 17 qańtar, Qazaqstan joly – 2050: Bir maqsat, bir múdde, bir bolashaq [Addresses of the President of the Republic of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev to the People of Kazakhstan. January 17, 2014, Kazakhstan’s Way - 2050: Common Goal, Common Interests, Common Future] (<http://www.akorda.kz//17.01.2014j>). [in Kazakh]
- 4 Memleket basshysy N.Nazarbaevtyń Qazaqstan halqyna joldaýy. 2017 jylǵy 31 qańtar, Qazaqstannyń úshinshi jańǵyrýy: jahandyq básekege qabiletilik [Address of the Head of State Nursultan Nazarbayev to the People of Kazakhstan. January 31, 2017, Kazakhstan’s Third Revival: Global Competitiveness] (<http://www.akorda.kz//31.01.2017>). [in Kazakh]
- 5 Nazarbaev N.Á. «Bolashaqqa baǵdar: Rýhanı jańǵyrý» [«Orientation for the Future: Spiritual Renaissance»] // Newspaper «Egemen Kazakhstan», №70 (29051) April 12, 2017. (<https://egemen.kz/article/nursultan-nazarbaev-bolashaqqa-baghdar-rukhani-zhanhghyru>). [in Kazakh]
- 6 Igenberlina A.E. Qazaq epostarynyń julik sózdikterin qurastyrýǵa negizdeme. [Basis for Compiling the Dictionaries of the Kazakh Epic Frequencies.] // «Qazaq lingvofolklortanýynyń búgini men bolashaǵy» aty respýblikalyq ǵylymi-teoriialyq konferenciıa materialdary. (Proceedings of the Republican Scientific-Theoretical Conference «Present and Future of the Kazakh Linguo-Folklore Studies». - Astana: L.N. Gumilev Eurasian National University, 2016. - 243-248 pp.) [in Kazakh]

Авторлар туралы мәлімет:

Саркенова Қ.Қ. – филология ғылымдарының кандидаты, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті қазақ тіл білімі кафедрасының доценті, Астана, Қазақстан

Меліс А.М. – Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті қазақ тіл білімі кафедрасының магистранты, Астана, Қазақстан

Тойбекова С.Р. - Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің практикалық қазақ тілі кафедрасының аға оқытушысы, Астана, Қазақстан

Sarekenova K. K. - Candidate of Philology, Associate Professor of the Department of Kazakh linguistics at L. N Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

Melis A. M. - Master student of the Department of Kazakh linguistics at LN Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

Toybekova S.R. - Senior Lecturer, Department of Practical Kazakh Language at L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Филология сериясы» журналында мақала жариялау ережесі**

1. **Журналдың мақсаты.** Әдебиеттану және тілтану саласындағы ғылыми зерттеу нәтижелерін, филология ғылымының өзекті мәселелерін, тіл және әдебиет саласындағы оқыту әдістемесін, ғылыми конференцияның мағыналы материалдарын, библиографиялық шолу мен сыни тақырыптағы ғылыми құндылығы бар, мұқият тексеруден өткен материалдарды жариялау.

2. **Журналда мақала жариялаушы автор** мақаланың қол қойылған 1 дана қағаз нұсқасын Ғылыми басылымдар бөліміне (редакцияға, мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы, Астана қаласы, Қ. Сәтпаев көшесі, 2, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 408 кабинет) және **vest_phil@enu.kz** электрондық пошталарына **Word** форматындағы нұсқаларын жіберу қажет. Мақала мәтінінің қағаз нұсқасы мен электронды нұсқалары бірдей болулары қажет.

Мақалалар қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде қабылданады.

3. Автордың қолжазбаны редакцияға жіберуі мақаланың Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысында басуға келісімін, шетел тіліне аударылып қайта басылуына келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы автор туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына кепілдеме береді.

4. **Мақаланың көлемі** 8 беттен кем болмауы және 16 беттен аспауға тиіс.

5. **Мақаланың құрылымы:** (қағаз беті - **A4**, кітап сұлбасында, беттеу жолы бар жағынан – 20 мм. Шрифт: **Times New Roman** - нұсқасында, әріптің көлемі (кегель) - **14**);

6. **XҒТАР** <http://grnti.ru/> - бірінші жолдың сол жақтауында;

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында, қою кіші әріппен жазылады;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемеде жұмыс істейтін болса, онда әр автордың жұмыс орны қасында курсивпен жазылуы керек) – жолдың ортасында;

Автор(лар)дың **E-mail-ы** – жақша ішінде, курсивпен, жолдың ортасында;

Мақала атауы – жолдың ортасында, жартылай қою кіші әріппен жазылады;

Аңдатпа - 100-200 сөз; формуласыз, мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (**кіріспесі, мақаланың мақсаты мен міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың зерттеу әдістері, нәтижелері мен талқылаулары, қорытындысы**) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет.

Түйін сөздер (6-8 сөз немесе сөз тіркесі) - Түйін сөздер мақала мазмұнын ашатын, мейлінше мақала атауы мен аннотациядағы сөздерді қайталамай, мақала мазмұнындағы көп кездесетін сөздерді қолдану қажет. Сонымен қатар, ақпараттық-ізвестіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін ғылым салаларының терминдерін қолдану қажет.

Негізгі мәтін мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды бөлімдерін қамтуы қажет – жола-ралық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1,25см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады. Таблица, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр таблица, сурет қасында оның аталуы болу қажет. Сурет айқын әрі сканерден өтпеген болуы керек.

Мақаладағы формулалар тек мәтінде оларға сілтеме берілсе ғана нөмірленеді.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқалары міндетті түрде алғаш қолданғанда түсініктеме берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі

Мәтінде әдебиеттерге сілтеме тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің нөмірленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіледі: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1, 253 б.] арқылы, екінші сілтеме [2, 182 б.] арқылы т.с.с. жүргізіледі.

Әдебиеттер тізімінде кітаптың жалпы бет көлемі көрсетіледі.

Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпеген басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгісін төмендегі мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз).

Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: автордың аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекен-жайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде толтырылады.

7. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның кейін қайтарылуы, оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді. Редакцияға түскен мақала жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Барлық рецензиялар авторларға жіберіледі. Автор (рецензент мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда) үш күн аралығында қайта қарап, қолжазбаның түзетілген нұсқасын редакцияға қайта жіберуі керек. Рецензент **жарамсыз** деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына төлем жасау туралы ескертіледі. Төлем көлемі 2018 жылға ЕҰУ қызметкерлері үшін 4500 тенге және басқа ұйым қызметкерлеріне 5500 тенге болып белгіленді.

Реквизиттер:

РГП ПХВ «Евразийский национальный
Университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
Столичный филиал АО «Цеснабанка»
КБЕ 16
БИН 010140003594
БИК TSES KZ KA
Счет в кодировке IBAN –
KZ 91998 BTV 0000003104

«Басылым үшін» (жіберушінің аты-жөні)

Provision on articles submitted to the journal “Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Philology Series”

1. Publication of carefully selected original scientific works in the fields of literary studies, linguistics, reflecting the actual problems of philology, teaching language methods and literature, the most significant materials of scientific conferences, bibliographic summaries and reviews.

2. An author who wishes to publish an article in a journal must submit the article in hard copy (printed version) in one copy, signed by the author to the scientific publication office (at the address: 010008, Republic of Kazakhstan, Astana, Satpayev St., 2. L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Building, room 408) and by e-mail **vest_phil@enu.kz** in Word format. At the same time, the correspondence between Word-version and the hard copy must be strictly maintained.

Language of publications: Kazakh, Russian, English.

3. Submission of articles to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish articles in the journal and the re-publication of it in any foreign language. Submitting the text of the work for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about himself, the lack of plagiarism and other forms of improper borrowing in the article, the proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, illustrations.

4. **The volume of the article** should not exceed 18 pages (from 6 pages).

5. **Structure of the article** (page – A4 format, portrait orientation, page margins on all sides - 20 mm. Font: type - Times New Roman, font size - 14)

GRNTI <http://grnti.ru/> - first line, left

Initials and Surname of the author (s) - center alignment, italics

Full name of the organization, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization) - center alignment, italics

Author's e-mail (s)- in brackets, italics

Article title - center alignment, bold

Abstract (100-200 words, it should not contain a formula, the article title should not repeat in the content, it should not contain bibliographic references, it should reflect the summary of the article, preserving the structure of the article - introduction, problem statement, goals, history, research methods, results /discussion, conclusion).

Key words (6-8 words/word combination. Keywords should reflect the main content of the article, use terms from the article, as well as terms that define the subject area and include other important concepts that make it easier and more convenient to find the article using the information retrieval system).

The main text of the article should contain an introduction, problem statement, goals, history, research methods, results / discussion, conclusion - line spacing - 1, indent of the «red line» -1.25 cm, alignment in width.

Tables, figures should be placed after the mention. Each illustration should be followed by an inscription. Figures should be clear, clean, not scanned.

In the article, only those formulas are numbered, to which the text has references.

All abbreviations, with the exception of those known to be generally known, must be deciphered when first used in the text.

Information on the financial support of the article is indicated on the first page in the form of a footnote.

References

In the text references are indicated in square brackets. References should be numbered strictly in the order of the mention in the text. The first reference in the text to the literature should have the number [1], the second - [2], etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). References to unpublished works are not allowed. Unreasonable references to unreviewed publications (examples of the description of the list of literature, descriptions of the list of literature in English, see below in the sample of article design).

At the end of the article, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the article is in Kazakh), in Kazakh and English (if the article is in Russian) and in Russian and Kazakh languages (if the article is English language).

Information about authors: surname, name, patronymic, scientific degree, position, place of work, full work address, telephone, e-mail - in Kazakh, Russian and English.

6. The article must be carefully verified. Articles that do not meet technical requirements will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the article has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Articles received by the Department of Scientific Publications (editorial office) are sent to anonymous review. All reviews of the article are sent to the author. The authors must send the proof of the article within three days. Articles that receive a negative review for a second review are not accepted. Corrected versions of articles and the author's response to the reviewer are sent to the editorial office. Articles that have positive reviews are submitted to the editorial boards of the journal for discussion and approval for publication. Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive conclusion for publication should make payment on the following requisites (for ENU employees - 4,500 tenge, for outside organizations - 5,500 tenge):

Requisites:

РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
Столичный филиал АО «Цеснабанка»
КБЕ 16
БИН 010140003594
БИК TSES KZ KA
Счет в кодировке IBAN –
KZ 91998 BTV 0000003104

«for publication of the full name»

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева. Серия Филология»

1. **Цель журнала.** Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ в области литературоведения и языкознания, отражающие актуальные проблемы филологических наук, методы преподавания языка и литературы, а также наиболее значительные материалы научных конференций, библиографические обзоры и рецензии.

2. **Автору, желающему опубликовать статью в журнале** необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 408) и по e-mail **vest_phil@enu.kz**. При этом должно быть строго выдержано соответствие между **Word**-файлом и твердой копией.

Язык публикаций: Казахский, русский, английский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя, Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, издания статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

4. **Объем статьи** не должен превышать 16 страниц (от 8 страниц).

5. **Схема построения статьи** (страница – А4, книжная ориентация, поля со всех сторон – 20 мм. Шрифт: тип – Times New Roman, размер (кегель) - 14):

ГРНТИ <http://grnti.ru/> - первая строка, слева

Инициалы и Фамилию автора(ов)- выравнивание по центру, курсив

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – в скобках курсив

Название статьи – выравнивание по центру полужирным шрифтом

Аннотация (100-200 слов; не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы).

Ключевые слова (6-8 слов/словосочетаний).

Ключевые слова должны отражать основное содержание статьи, использовать термины из текста статьи, а также термины, определяющие предметную область и включающие другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановку задачи, цели, историю, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» -1,25 см, выравнивание по ширине.

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными. В статье нумеруются лишь те формулы, на которые по тексту есть ссылки.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы

В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1, 153 с.], вторая - [2, 185 с.] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 с.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нецензурируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. ниже в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке) и на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Все рецензии по статье отправляются автору. Авторам в течение трех дней необходимо отправить корректуру статьи. Статьи, получившие отрицательную рецензию к повторному рассмотрению не принимаются. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге):

Реквизиты:

РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
Столичный филиал АО «Цеснабанка»
КБЕ 16
БИН 010140003594
БИК TSES KZ KA
Счет в кодировке IBAN –
KZ 91998 BTV 0000003104
«за публикацию ФИО»

Рәсімдеу үлгісі / Образец оформления статьи / Template

XFTAP 17.09.91; 17.07.31

А.Ж. Шәріп

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
(E-mail: amantay_sh@hotmail.com)

Хүсейін Жавид және XX ғасыр басындағы қазақ поэзиясы: рухани ізденістер мен көркемдік ерекшеліктер

Андатпа. XX ғасыр басында түркі халықтарының рухани өміріне белсене атсалысқан алдыңғы қатарлы қаламгерлер шоғыры кейінгі ұрпаққа бай әдеби мұра қалдырды. Солардың бірі – «Шығыстың Шекспирі» атанған эзербайжан ақыны, драматургы Хүсейін Жавид. Өкінішке қарай, оның шығармалары қазақ оқырманына бейтаныс болып келеді. Мұның негізгі себебі – өзара аударма тәжірибесінің жүйелі түрде жолға қойылмағандығы және қазақ-эзербайжан әдеби байланыстарын ғылыми тұрғыдан зерттеудің осы уақытқа дейін жеткілікті дәрежеде қолға алынбағандығы. Сондықтан бұл бағытта әдебиеттанушылардың алдында тың мақсаттар пен міндеттер тұр. Негізінен Низами Гәнжәуи, Абай Құнанбаев, Мырза-Фәтәли Ахундзадә секілді классиктері шығармаларынан ғана азды-көпті хабардар екі халықтың арғы-бергі әдебиетіндегі құбылыстарды ең алдымен салыстырмалы-тарихи әдіс тұрғысынан таразылау қажет. Бұл мақалада Хүсейін Жавидтің өлеңдеріндегі романтизм оның өзімен замандас қазақ ақындарының (М.Жұмабаев, М.Дулатов, С.Торайғыров, Б.Күлеев) поэзиясындағы ұқсас сарындармен ұштастыра қарастырылып, екі ел әдебиеті дамуының сол кезеңіндегі идеялық-көркемдік ізденістер көп ретте ортақ мәдени-рухани арнадан бастау алғандығы нақты мысалдармен дәлелденеді.

Түйін сөздер: ұлттық поэзия, әдеби байланыстар, романтизм, Батыс-Шығыс, адамгершілік мұраттар, түрікшілдік сарындары.

Мақала мәтінде төмендегі бөлімдер қамтылуы қажет:

- кіріспесі,
- мақаланың мақсаты мен міндеті,
- қарастырылып отырған сұрақтың зерттеу әдістері,
- нәтижелер мен талқылаулары,
- қорытынды, шешімі.

Әдебиет тізімі

- 1 Жұмабаев М. Шығармалары: Өлеңдер, поэмалар. / М. Жұмабаев – Алматы: Жазушы, 1989. – 448 б.
- 2 Күлеев Б. Айтшы, ақ қайың. / Б. Күлеев – Алматы: Жазушы, 1969. – 324 б.
- 3 Мамедова С. Г. Джавид и романтическая свобода // Актуальные вопросы теории и практики филологических исследований. Матер. межд. науч.-прак. конф., 25-26 марта 2011 г. / С.Г. Мамедова // – Пенза-Москва-Решт: Научно-издательский центр «Социосфера», 2011. – С. 348-352.
- 4 Джафаров М. Гусейн Джавид. / М. Джафаров – Баку: Элм, 1982. – 194 с.
- 5 Торайғыров С. Екі томдық шығармалар жинағы. – Т.І. / С. Торайғыров – Алматы: Ғылым, 1993. – 280 б.
- 6 Mərdanova S.M. Hüseyn Cavidin «Azər» poemasında lirik ricətlər // Bakı universitetinin xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası. / S.M. Mərdanova // – 2010. №3. – P. 49.
- 7 Мұқанов С. XX ғасырдағы қазақ әдебиеті. 1-бөлім (Ұлтшылдық, байшылдық дәуірі) // Классикалық зерттеулер: Көп томдық. Т. 7. / С. Мұқанов // – Алматы: Әдебиет әлемі, 2012. – 420 б.
- 8 Akimova E. Hüseyn Cavid lirikasında dekadans // 525-ci qəzet. - 2013. -13 aprel. № 64. - P. 24.
- 9 Дулатұлы М. Бес томдық шығармалар жинағы. Т.І. / М. Дулатов – Алматы: Мектеп, 2002. – 368 б.
- 10 Пашазаде И. Поэтические особенности русских переводов произведений Гусейн Джавида.

/ И. Пашазаде – Баку: Огуз Ели, 2013.- с. 192.

А.Ж. Шарип

Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан

Гусейн Джавид и казахская поэзия начала XX века: духовные искания и художественные особенности

Аннотация. Великолепная плеяда деятелей пера, принимавших активное участие в духовной жизни тюркских народов начала XX века, оставила будущим поколениям богатое литературное наследие. Одним из них является азербайджанский поэт и драматург Гусейн Джавид, прославившийся как «Восточный Шекспир». К сожалению, его произведения до сих пор неведомы казахскому читателю. Главная причина этого заключается в отсутствии постоянного взаимного сотрудничества в сфере художественного перевода и недостатке по сей день научных исследований о казахско-азербайджанских литературных связях. Поэтому в этом направлении перед литературоведами ставятся новые цели и задачи. Художественные явления, имевшие место в разные периоды развития литературы обоих народов, которые главным образом более или менее знакомы с произведениями классиков Низами Гянджеви, Абая Кунанбаева, Мирза-Фатали Ахундзаде, в первую очередь следует рассматривать с точки зрения сравнительно-исторического метода. В этой статье романтизм в стихах Гусейна Джавида анализируется в сочетании со схожими мотивами в поэзии его современников – казахских поэтов М.Жумабаева, М.Дулатова, С.Торайгырова, Б.Кулеева и на конкретных примерах раскрываются во многом превалирующие общие культурно-духовные источники в их идейно-художественных исканиях.

Ключевые слова: национальная поэзия, литературные связи, романтизм, Запад-Восток, гуманистические идеалы, тюркские мотивы.

A.Zh. Sharip

L.N. Gumilev Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

Hussain Jawid and Kazakh poetry of early 20th century: spiritual quest and artistic features

Abstract. At the beginning of the twentieth century a number of leading writers, actively participating in the spiritual life of the Turkic peoples, left rich literary heritage in subsequent generations. One of them is Hussain Jawid, the Azerbaijan poet and playwright, the “East Shakespeare”. Unfortunately, his works are unfamiliar to the Kazakh reader. The main reason for this is the systematic mismatch of interpreting practices and the lack of scientific research on the Kazakh-Azerbaijan literary relations. That’s why literary critics have a lot of new goals and objectives. The phenomena in the literature of the two peoples, mainly known only by classics such as Nizami Ganzhavi, Abai Kunanbayev, Myrza-Fatali Akhundzade, should be firstly compared to the comparative-historical method. In this article, romanticism in the poems of Hussain Jawid, in conjunction with contemporary Kazakh poets (M. Zhumabayev, M. Dulatov, S.Toraigyrov, B.Kuleev), is ideologically-artistic in that period of the development of the literature of both countries, from the canal is proved by concrete examples.

Keywords: national poetry, literary relations, romanticism, West-East, moral ideals, Turkic motifs.

References

1 Zhumabaev M. Shygarmalary: Olender, poehmalar, kara sozder [Works: poems, poetries, proses] (Zhazushy, Almaty, 1989. 448 p.). [in Kazakh]

- 2 Kuleev B. Ajtshy, ak kajyn [Say, white birch] (Zhazushy, Almaty, 1969. 324 p.). [in Kazakh]
- 3 Mamedova S. G.Zhavid i romanticheskaya svoboda [Jawid and romantic freedom]. Aktual'nye voprosy teorii i praktiki filologicheskikh issledovanij. Mater. mezhdunar. nauch.-prak. konf., 25-26 marta 2011 g. [International scientific and practical conference on topical issues of theory and practice of philological research]. Penza – Moskow – Resht, 2011. – pp.348-352. [in Russian]
- 4 Dzhafarov M. Gusejn Dzhavid [Hussain Jawid] (Elm, Baku, 1982. 194 p.). [in Russian]
- 5 Torajgyrov S. Eki tomdyk shygarmalar zhinagy. T.1 [The collection of works in two volumes. T.1.] (Gylm, Almaty, 1993. 280 p.). [in Kazakh]
- 6 Mardanova S. Khusejn Dzhavidyn «Azer» poehmasynda lirik ridzhatlar [Lyric motives in the poem «Azer» Hussain Jawid], Baky universitesinin khabarlary. Khumanitar ehmlar seriyasy [Bulletin of Baku University. Series of Humanities], 3, - p. 43-49 (2010). [in Azerbaijan]
- 7 Mukanov S. XX gasyrdagy kazakh adebieti.1-bolim (Ultshyldyk, bajshyldyk dauiri) [Kazakh literature in the beginning of the 20th century. Part 1 (Nationalism, Bourgeoisie)], Klassikalyk zertteuler: Kop tomdyk. - T.7 [Classic research: multi-volume] (Adabiet alemi, Almaty, 2002).
- 8 Akimova E. Khusejn Dzhavid lirikasynda dekadans [Decadence in the lyrics of Hussain Jawid]. 525-dzhi gazet. - 2013. - 13 aprel. №64. S.24.
- 9 Dulatuly M. Bes tomdyk shygarmalar zhinagy. - T.1. [The collection of works in five volumes. Volume 1]. (Mektep, Almaty, 2002). [in Kazakh]
- 10 Pashazade I. Poeticheskie osobennosti russkikh perevodov proizvedenij Gusejn Dzhavida [Poetic features of Russian translations of Hussain Jawid's works] (Oguz Eli, Baku, 2011) [in Russian]

Автор туралы мәлімет:

Амантай Шәріп - филология ғылымдарының докторы, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. Астана, Қазақстан.

Amantai Sharip - Doctor of Philology, professor L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

Редактор: Дихан Қамзабекұлы
Шығарушы редактор: І.Р. Құрманғалиев
Дизайн: Ілияс Рысбекұлы

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
ХАБАРШЫСЫ. Филология сериясы.
-2018. - 2 (123). - Астана: ЕҰУ. 197-б.
Шартты б.т. - 23.0 Таралымы - 35 дана

Мәтін мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы,
Астана қ., Қ.Сәтпаев көшесі, 2.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: (87172) 709-500 (ішкі 31-413)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
баспасында басылды